

Sławomir MAJ

Polskie Towarzystwo Geofizyczne / Instytut Geofizyki PAN

**75-LECIE WYSOKOGÓRSKIEGO OBSERWATORIUM
METEOROLOGICZNEGO NA KASPROWYM WIERCHU
W POLSKICH TATRACH (PIERWSZE LATA)**

**ON THE 75 ANNIVERSARY OF ALPINE METEOROLOGICAL
OBSERVATORY AT KASPROWY WIERCH IN POLISH TATRA
(FIRST YEARS)**

Dnia 1 stycznia 1938 r. rozpoczęło pracę nowoczesne Obserwatorium Meteorologiczne w II RP, usytuowane w Tatrach, na szczycie Kasprowego Wierchu (współrzędne geograficzne samego budynku wynoszą: 49°13'54,6"N, 19°58'53,6"E, wysokość nad poziomem morza $H = 1987$ m). Z ideą budowy wysokogórskiego obserwatorium meteorologicznego (w skrócie: WOM) w regionie tatrzańskim wystąpił w 1934 r. ówczesny dyrektor Państwowego Instytutu Meteorologicznego w Warszawie, dr inż. Jean Lugeon (1898-1976), szwajcarski meteorolog i fizyk atmosfery (w przyszłości profesor Politechniki w Zurychu).

Obserwatoria meteorologiczne w wysokich górach nie były już wtedy w zachodniej Europie nowością. Zakładano je od prawie pół wieku. W 1881 r. otwarto np. słynne Obserwatorium Meteorologiczne i Astronomiczne na Pic du Midi de Bigorre (2860 m n.p.m.) w środkowych Pirenejach (Francja). Na Mont Blanc w Alpach Zachodnich, na wysokości 4358 m n.p.m., uruchomiono podobny obiekt w roku 1890. W Alpach Bawarskich (ówczesne Prusy) wybudowano obserwatorium meteorologiczne na Zugspitze (2964 m n.p.m.) w 1901 r. W tym samym czasie uruchomiono również obserwatorium meteorologiczne na Śnieżce (1603 m n.p.m.) w Karkonoszach, które po II wojnie światowej znalazło się w granicach Polski. W Davos, w Alpach Retyckich (Szwajcaria), na wysokości ok. 1600 m n.p.m.,

w roku 1908 powstało znane Obserwatorium Fizyczno-Meteorologiczne. W tym samym rejonie zresztą, w Arosa (1866 m n.p.m.), kurorcie o światowej sławie, utworzono w 1921 r. unikalne Obserwatorium Klimatu (Lichtklimatisches Observatorium).

Fot. 1. Wysokogórskie Obserwatorium Meteorologiczne na Kasprowym Wierchu w Tatrach. Widok od południowo-wschodniej strony (wejście do budynku); zima 1937/1938 r. (Stenz, 1938)

Photo 1. Meteorological Observatory at Kasprowy Wierch in Tatra (Poland). A view from south-eastern side (a portal into the building); winter 1937/1938 yr (according to Stenz, 1938)

Pierwszą stację meteorologiczną (stacja II rzędu), prowadzącą ciągłą rejestrację danych, uruchomiła w polskich Tatrach na Hali Gąsiennicowej jesienią roku 1913 Sekcja Przyrodnicza Towarzystwa Tatrzańskiego (TT) (np. Hanik, 1967). Wśród obserwatorów obsługujących bezinteresownie stację była m.in. Helena Dłuska (1891-1921), jedna z pierwszych polskich taterniczek, siostrzenica Marii Skłodowskiej-Curie (1867-1934).

Stacja „Hala Gąsiennicowa” działała do stycznia 1916 r. Pomiary wznowiono dopiero w roku 1926 i to oparte na wojskowej stacji meteorologicznej. Posterunki meteorologiczne, działające jednak z przerwami, zakładano w Tatrach już od roku 1875. Na przykład, w 1891 r. TT usytuowało w Morskim Oku stację III rzędu. Daniel Wierzbicki (1838-1901), krakowski astronom i geofizyk oraz zasłużony działacz TT, w roku 1879 zwrócił uwagę na konieczność gęstszego lokowania punktów meteorologicznych dla celów badań klimatycznych, zarówno w samym Zakopanem, jak i w okolicy. Jan Hanik (1925-1988), meteorolog z Krakowa,

w artykule poświęconym setnej rocznicy utworzenia w 1867 r. (przez Sekcję Meteorologiczną Komisji Fizjograficznej Krakowskiej Akademii Umiejętności) pierwszej stacji meteorologicznej na terenie Zakopanego (stacja tzw. Zakopane – Janota) wymienia kilkanaście czasowych punktów meteorologicznych (także prywatnych) istniejących tam na przełomie XIX i XX wieku (Hanik, 1967). Najważniejszą placówką meteorologiczną (synoptyczną) w Zakopanem była jednak stacja II rzędu, która rozpoczęła swoją działalność 1 lipca 1911 r. Urządzona została według wskazówek dwu profesorów: Maurycego P. Rudzkiego (1862-1916) z Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie i Lucjana K. Grabowskiego (1871-1941) z Politechniki Lwowskiej. Nadzór naukowy nad pracą stacji sprawowała Sekcja Meteorologiczna Komisji Fizjograficznej Krakowskiej Akademii Umiejętności. W połowie roku 1912 wizytował stację nawet sam M. P. Rudzki (Hanik, 1967). Przez trudny okres pierwszej wojny światowej i pierwsze lata powojenne stacją zajmował się Borys Wigilew (1883-1924), rosyjski uchodźca polityczny, który po studiach geologicznych na UJ w Krakowie osiadł w Zakopanem; był czynnym członkiem TT w sekcjach Przyrodniczej i Ochrony Tatr, a także autorem prac z zakresu meteorologii, geologii i ekologii regionu tatrzańskiego. Niebagatelną rolę w zakresie sponsorowania i zakładania stacji meteorologicznych na obszarze Zakopanego (jak i działalności Sekcji Przyrodniczej TT w tej materii) odgrywał dr Kazimierz Dłuski (1855-1930), lekarz medycyny, prawnik i politolog w jednej osobie, właściciel wraz z żoną, Bronisławą Skłodowską-Dłuską (1865-1939), także doktorem medycyny, pierwszego w Zakopanem sanatorium przeciwgruźliczego. Kazimierz Dłuski był również współtwórcą Muzeum Tatrzańskiego im. Tytusa Chałubińskiego w Zakopanem. W lutym 1914 r. Sekcja Przyrodnicza TT wystąpiła z projektem utworzenia na terenie Zakopanego tzw. posiłkowych stacji meteorologicznych, ale wybuch pierwszej wojny światowej w znacznej mierze pokrzyżował te plany (np. Hanik, 1967). Odzyskanie przez Polskę niepodległości i powołanie w 1919 r. Państwowego Instytutu Meteorologicznego zmieniło diametralnie sytuację meteorologii i klimatologii w kraju. Przeprowadzono reorganizację, unifikację i modernizację dawnej sieci meteorologicznej oraz jej wyposażenia specjalistycznego. Zorganizowano służbę pogody (lotnictwo komunikacyjne), służbę oceanograficzną (żegluga, rybołówstwo, gospodarka morska). Placówkę w Zakopanem objął w 1922 r. Józef Fedorowicz (1893-1963), doświadczony meteorolog oraz doskonały organizator, który stopniowo przekształcił ją w stację synoptyczną I rzędu o wysokim poziomie badań. Ze względu na specyfikę regionalnego klimatu Tatr, związaną z różnymi (i o różnej skali) procesami termodynamicznymi (fizyczno-chemicznymi) w atmosferze ziemskiej, budowa w tym regionie obserwatorium meteorologicznego „z prawdziwego zdarzenia” okazała się wręcz nieodzowna. Wybór padł na Kasprowy Wierch, ponieważ w tym samym czasie (1935-1936) postanowiono poprowadzić kolej linową od Kuźnic, przez Myślenickie Turnie, do szczytu Kasprowego. Kasprowy Wierch

znajduje się w głównej grani Tatr, na granicy polsko-słowackiej. Jego szczyt góruje nad 3 dolinami: doliną Bystrej i doliną Suchej Wody Gąsienicowej po stronie polskiej oraz doliną Cichej po stronie słowackiej). Jest zwornikiem czterech grani: południowo-wschodniej, grani zachodniej, północnej i północno-wschodniej). Tworzą go skały krystaliczne – granodioryty i pegmatyty, należące do tzw. wypływu krystalicznej Goryczkowej. Zlecenie budowy WOM na szczycie Kasprowego Wierchu przyjął spółka z o.o. o nazwie: „Linkolkasprowy”, czyli Towarzystwo Budowy i Eksploatacji Kolei Linowej Zakopane (Kuźnice) – Kasprowy Wierch. Udziałowcami były: PKP, Stocznia Gdańska, Liga Popierania Turystyki PBP „Orbis”, Towarzystwo Krzewienia Narciarstwa (np. Schneigert, 2008). Prace budowlane rozpoczęto jesienią roku 1936, a zakończono w rekordowo krótkim czasie, bo w grudniu 1937 r. Unikalny budynek obserwatorium zaprojektowali Anna Kodelska (1901-1944) i Aleksander Kodelski (1898-1972), małżeństwo znakomitych warszawskich architektów¹, absolwentów stołecznej Politechniki, autorów modernistycznego stylu architektury wszystkich trzech stacji kolejki linowej. Koncepcja urządzenia gotowych już wewnątrz WOM i wyposażenia ich w określone zestawy meblowe należały natomiast do inż. arch. Tadeusza Banacha², także z Warszawy.

Obserwatorium wzniesiono na planie prostokąta, z okrągłą wieżą obserwacyjną, której zwieńczeniem jest ażurowy półkolisty anemograf. Murowany budynek w całości wykończono granitowym kamieniem. Zgrabbie wtapia się w otoczenie przez dostosowanie swojej formy i kubatury, a także użycie odpowiednich materiałów, odpornych w dodatku na skrajne warunki pogodowe. Wewnętrzne ściany zostały wykonane z cegły-dziurawki lub z drewna; od zewnętrznego kamiennego muru, w celu lepszej izolacji termicznej, oddzielono je warstwą powietrza, grubości ok. 3-5 cm. W budynku wygospodarowano 14 różnych pomieszczeń o łącznej powierzchni ok. 190 m². W tzw. przyziemiu mieścił się pokój mieszkalny obserwatorów, pokój gościnny, kuchnia, łazienka, a także kotłownia z podręcznym składem paliwa. Na półpiętrze ulokowano izbę mieszkalną dozorczy. Wysoki parter zajęły: dwupokojowe mieszkanie z kuchnią dla kierownika Obserwatorium, gabinet biurowy, pracownia meteorologiczna oraz pracownia bioklimatyczna. Górne piętro wieży przeznaczono na przyrządy samopiszące. Do celów obserwacyjnych adaptowano taras na wieży oraz płaski dach budynku. W gmachu zostały zainstalowane: system CO i sieć wodociągowa (podłączona do zbiorników wody na końcowej stacji kolejki linowej). Stacja „Kasprowy Wierch” zaopatrywała również obserwatorium w energię elektryczną (napięcie 110 V), ale tylko w godzinach

¹ W czasie II wojny światowej inż. arch. Anna Kodelska jako żołnierz Armii Krajowej, ps. Anna lub Anna-Inżynier, uczestniczyła czynnie w Powstaniu Warszawskim (IV Obwód „Grzymała”, Ochota, Warszawskiego Okręgu AK); 11 sierpnia 1944 r. została rozstrzelana przez Niemców.

² Inż. arch. Tadeusz Banach był jednym z założycieli (w październiku 1926 r.) Warszawskiej Spółdzielni Artystów ŁAD. Program ŁAD-u miał na celu szerzenie kultury mieszkania i tworzenie racjonalnie zaprojektowanych wnętrz; stanowił ideową kontynuację tzw. Warsztatów Krakowskich.

wieczornych. W takiej sytuacji ustawienie baterii akumulatorów (napięcie 50 V) oraz zamontowanie spalinowego generatora prądu zmiennego o napięciu standardowym 110 V stało się koniecznością. Obserwatorium połączono też linią telefoniczną z Zakopanem (ówczesny nr tel. 18-54), a w efekcie z PIM w Warszawie (Stenz, 1938; także Zachwatowicz, 1936; Biegański, 1938).

Początkowe wyposażenie nowego Obserwatorium w aparaturę naukową i pomiarową przedstawiało się następująco (Stenz, 1938):

- kompletny zestaw urządzeń stacji meteorologicznej I rzędu (barograf, termograf, higrograf i in.);
- anemograf dzwonowy Fuessa działający na zasadzie aerodynamicznego ciśnienia wiatru (kierunek i prędkość wiatru);
- barograf ciężarowy Richarda (6 puszek Vidiego o średnicy 16,5 cm, obciążonych masą 100 kg);
- barometr rtęciowy Fuessa typu górskiego (używany do pomiarów terminowych);
- aktynometr uniwersalny Gorczyńskiego (połączony z miliwoltomierzem Richarda);
- aktynometr bimetaliczny typu Michelsona (pomiaru względne promieniowania słonecznego);
- aktynograf (miliwoltograf Richarda połączony z termostosem Molla, osadzonym paralaktycznie na zegarowym mechanizmie Richarda);
- solarygraf (miliwoltograf Richarda połączony z solarymetrem Gorczyńskiego);
- heliograf firmy Lambrecht (rejestracja czasu usłonecznienia);
- pyrliometr Angstroma (cechowanie aktynometrów);
- spektrograf do badań podczerwonego widma Słońca;
- teodolit Heydego (pomiar wysokości elementów zjawisk optycznych w atmosferze);
- dozometr kolorymetryczny (ocena natężenia promieniowania nadfioletowego);
- katatermometr (ocena wielkości ochładzającej powietrze);
- frygoryometr Dorna (pomiar zdolności ochładzającej środowiska);
- układ pomiarowy Israella do oceny koncentracji i ruchliwości ciężkich jonów w powietrzu;
- zegar elektryczny główny o wahadle 0,75 sekundowym + 4 zegary wtórne (regulacja za pomocą radiowych sygnałów czasu).

W skład pierwszego zespołu pracowników nowo uruchomionego WOM na Kasprowym Wierchu weszły (Stenz, 1938) następujące osoby: dr Edward Stenz (1897-1956) jako kierownik, Eugenia Stenzowa (1902-1990), prowadząca obserwacje aktynometryczne, oraz S. Joteyko i M. Łakomski – służba meteorologiczna.

Fot. 2. Wysokogórskie Obserwatorium Meteorologiczne na Kasprowym Wierchu w Tatrach. Ogólny widok od strony wschodniej; zima 1937/1938 r. (Stenz, 1938)

Photo 2. Meteorological Observatory at Kasprowy Wierch in Tatra (Poland). A general view from eastern side; winter 1937/1938 yr (according to Stenz, 1938)

Oficjalne otwarcie WOM na Kasprowym Wierchu odbyło się 22 stycznia 1938 r. W uroczystości wzięli udział przedstawiciele rządu II RP w osobach inż. Juliusza Ulrycha (1888-1954), ministra Komunikacji w latach 1935-1939, pułkownika inż. Aleksandra Bobkowskiego (1885-1966), II wiceministra Komunikacji, doktora praw Józefa Tymińskiego (1894-1945), ówczesnego wojewody krakowskiego. Nowy i nowoczesny obiekt poświęcił dziekan pułkownik ks. prałat Jan Humpola (1889-1958), przyboczny kapelan Prezydenta RP, profesora Ignacego Mościckiego (1867-1946). Obowiązki gospodarza pełnił oczywiście pierwszy kierownik Obserwatorium, dr E. Stenz, w obecności ówczesnego dyrektora PIM w Warszawie, docenta Jana Błatona (1907-1948), późniejszego profesora UMCS w Lublinie, oraz liczego grona pracowników Instytutu. Wśród przedstawicieli ówczesnego polskiego środowiska akademickiego i towarzystw naukowych, znaleźli się m.in.: geofizyk i geochemik profesor Henryk Arctowski (1872-1958) z Instytutu Geofizyki i Meteorologii UJK we Lwowie, fizycy prof. Stefan Pieńkowski (1883-1953) i doc. Andrzej Sołtan (1897-1959) z Instytutu Fizyki Doświadczalnej Uniwersytetu Józefa Piłsudskiego w Warszawie, prof. Jan Weyssenhoff (1889-1972) z Zakładu Fizyki Teoretycznej UJ w Krakowie, oraz doc. Aleksander Jabłoński (1898-1980) z Polskiego Towarzystwa Fizycznego w Warszawie, astronomie prof. Tadeusz Banachiewicz (1882-1954)

z Obserwatorium Astronomicznego UJ w Krakowie, prof. Michał Kamiński (1879-1973) i dr Jan Gadoński (1889-1966) z Obserwatorium Astronomicznego w Warszawie, geograf prof. Stanisław Lenczewicz (1889-1944) z Zakładu Geografii UJP w Warszawie), meteorolodzy prof. Władysław Gorczyński (1879-1953) z Towarzystwa Naukowego Warszawskiego i prof. Władysław Smosarski (1876-1960) z Zakładu Meteorologii Uniwersytetu Poznańskiego, balneolog prof. Antoni Sabatowski (1880-1967) ze Lwowa. Towarzystwo Geofizyków w Warszawie reprezentowali geofizyk i astronom dr Tadeusz Olczak (1907-1983) i hydrolog inż. Alfred Rundo (1877-1939), Redaktor Naczelny *Biuletynu TGW*. Oczywiście obecny był także główny projektant gmachu WOM na Kasprowym, inż. arch. Aleksander Kodelski.

Program pracy WOM od samego początku był pomyślany bardzo szeroko. Obejmował przede wszystkim obserwacje meteorologiczne i klimatologiczne, ale szczególną uwagę zwracano na spostrzeżenia dotyczące opadów atmosferycznych, zlodzenia, pokrywy śnieżnej, promieniowania słonecznego i zjawisk optycznych. WOM uczestniczyło także w osłonie meteorologicznej komunikacji lotniczej oraz pracowało na potrzeby turystyki wysokogórskiej i narciarstwa.

Wiosną 1939 r. dr Edward Stenz, po podpisaniu trzyletniego kontraktu z afgańskim Bankiem MILLI (działającym z upoważnienia rządu Królestwa Afganistanu), wyjechał do Kabulu, aby zająć się organizacją i szkoleniem tamtejszej służby meteorologicznej (np. Fedirko, 2011). Kierownictwo WOM na Kasprowym Wierchu objął Edward Rozmiar, ale tylko na krótko. Napad Niemiec i Związku Radzieckiego na Polskę we wrześniu 1939 r. i wybuch II wojny światowej przerwał doskonale rozwijające się działanie Obserwatorium. Personel ewakuowano, część aparatury badawczej przeniesiono do stacji meteorologicznej na Hali Gąsienicowej. Do Zakopanego weszły wojska słowackie, które współdziałały z Niemcami. Okupowały miasto przez okres ok. 6 tygodni. W tym czasie kolejka linowa na Kasprowy była nieczynna, a opuszczone WOM zostało zdewastowane i okradzione, tyle że złodziei nie interesowały przyrządy pomiarowe, ale inne dobra materialne. Obserwatorium przejęły niemieckie wojska lotnicze (Luftwaffe) i szybko uruchomiły własną służbę meteorologiczną (przerwa w obserwacjach trwała od 1 IX do 13 XI 1939). W 1941 r. przy WOM wybudowano 3 drewniane baraki, do których okupant zwiózł nietypowy sprzęt elektryczny (czy raczej elektroniczny), a wokół rozmieścił ochronę przeciwlotniczą. Nie można wykluczyć, że były to urządzenia radarowe i podsłuchowe w fazie eksperymentalnej (podobną aparaturę bowiem zainstalowano również na Śnieżce w Karkonoszach). Usunięto je z Kasprowego pod koniec wojny. W ostatnich dniach stycznia 1945 r. Niemcy, wycofując się z regionu zakopiańskiego, próbowali wysadzić w powietrze budynek WOM, ale nie dali rady. Zniszczyli tylko wyposażenie obserwatorium. Nastąpiła kolejna przerwa w pracy WOM, która trwała ponad 4 miesiące. Wysokogórskie Obserwatorium Meteorologiczne na Kasprowym Wierchu wznowiło działalność 1 czerwca 1945 r.

Literatura

- Biegański P., 1938, *Obserwatorium Meteorologiczne na Kasprowym*. Architektura i Budownictwo (Miesięcznik ilustrowany), 14, Nr 2, 50-53.
- Fedirko J., 2011, *Edward Stenz – geograf, wybitny badacz Afganistanu*. Prace Geogr. IGiGP UJ, 127, 31-48.
- Hanik J., 1967, *Rozwój obserwacji meteorologicznych na terenie Zakopanego i jego okolic do 1919 roku (w setną rocznicę założenia pierwszej stacji meteorologicznej w Zakopanem)*. Prz. Geof., 12(2), 131-144.
- Schneigert Z., 2008, *Nieznane karty historii kolei linowych*. [w:] *Inżynierowie Polscy w XIX i XX wieku*, tom 11 (red. Z. Mrugański), Polskie Towarzystwo Historii Techniki, Wyd. Retro-Art., Warszawa, 101-252.
- Stenz E., 1938, *Obserwatorium Meteorologiczne na Kasprowym Wierchu*. Biul. Tow. Geofiz. w Warszawie 15, 32-45.
- Zachwatowicz J., 1936, *Kolej linowa na Kasprowy Wierch*. Architektura i Budownictwo, 12, 12, 385-392.

Inne materiały źródłowe

- Bolewski A., Turnau-Morawska M., 1963, *Petrografia*. Wyd. Geol., Warszawa.
- Centkiewicz C., 1977, *Prof. dr inż. Jean Lugeon – w pierwszą rocznicę śmierci*. Prz. Geof., 22(2), 131-134.
- Encyklopedia PWN*, 2008, (tomy: A-M i M-Z), Wyd. Nauk. PWN, Warszawa.
- Giergoń P., 2009, *Tatry Polskie – Obserwatorium na Kasprowym Wierchu*. [w:] *Obserwatorium na Kasprowym Wierchu – sztuka.net*.
- Korespondencja polska Marii Skłodowskiej-Curie 1881-1934*, 1994, Oprac. K. Kabzińska, M.H. Malewicz, J. Piskurewicz, J. Różewicz, Wyd. IHN PAN, Warszawa, ss. 450 + XIX.
- Kowalczuk J., 2001, *100-lecie geofizyki polskiej 1895-1995. Kalendarium*. Wyd. drugie, poszerzone, Wyd. Arbor, Kraków.
- Rajwa A., 2008, *70 lat WOM*. Tygodnik Podhalański, [www: 24tp.pl: 70 lat WOM].
- Rajwa A., 2013, *75 lat Obserwatorium Meteorologicznego*, Tygodnik Podhalański, 6, 23.
- Słownik meteorologiczny*, 2003, T. Niedźwiedz [red.], PTGeof. / IMGW, Warszawa.
- 100 lat Stacji Hydrologiczno-Meteorologicznej w Zakopanem*, 2011, D. Limanówka [red.], IMGW-PIB, Kraków.
- [pl.wikipedia.org/wiki/Kategoria: Architekci_warszawscy](http://pl.wikipedia.org/wiki/Kategoria:Architekci_warszawscy)
- www.1944.pl/historia/powstancze-biogramy/Anna_Kodelska

Streszczenie

1 stycznia 1938 r. rozpoczęło działalność nowoczesne Wysokogórskie Obserwatorium Meteorologiczne (WOM) na Kasprowym Wierchu w polskich Tatrach. Inicjatorem budowy WOM był inż. Jean Lugeon (1898-1976), szwajcarski meteorolog, fizyk atmosfery i hydrolog, profesor Politechniki w Zurichu, a w latach 1929-1936 dyrektor Państwowego Instytutu Meteorologicznego w Warszawie. Budowa WOM została powiązana z budową kolejki linowej Kuźnice – Myślenickie Turnie – Kasprowy Wierch. Granitowy gmach WOM zaprojektowali słynni warszawscy architekci Anna (1901-1944) i Aleksander (1898-1973) Kodelscy. Pierwszym kierownikiem WOM został geofizyk dr Edward Stenz (1897-1956). Realizowany program badań początkowo obejmował spostrzeżenia meteorologiczne

i klimatologiczne, ze szczególnym uwzględnieniem opadów atmosferycznych, zlodzenia, pokrywy śnieżnej, promieniowania słonecznego i zjawisk optycznych.

Wybuch II wojny światowej we wrześniu 1939 r. przerwał doskonale rozwijającą się pracę WOM. Stację przejęło niemieckie lotnictwo wojskowe (Luftwaffe) i przez lat 5 wykorzystywało ją do własnych celów. Pod koniec wojny aparatura pomiarowa została zniszczona. WOM „Kasprowy Wierch” wznowiło działalność 1 czerwca 1945 r.

Słowa kluczowe: Obserwatoria wysokogórskie, meteorologia, klimatologia, Kasprowy Wierch

Summary

On January 1, 1938 began operating a modern Mountain (Alpine) Meteorological Observatory (MMO) at the peak called “Kasprowy Wierch” in the Polish Tatra Mountains. The initiator of the construction of the MMO was Jean Lugeon (1898-1976), Swiss meteorologist and physicist of the atmosphere, a professor of the Technical University of Zurich; in the years 1929-1936 the head of the State Meteorological Institute in Warsaw also. The build of MMO has been correlated with the construction of the aerial cable car from Zakopane (Kuźnice) to “Myslenickie Turnie” and Kasprowy Wierch (Kasprowy Peak). The granite building was designed by famous Warsaw architects, married Anne (1901-1944) and Alexander (1898-1973) Kodelski. The first chief of MMO was geophysicist Dr. Edward Stenz (1897-1956). Implemented a research program initially covered climate and meteorologic observations with particular emphasis on precipitation, ice cover, snow cover, solar radiation and optical atmospheric phenomena.

The outbreak of Second World War in September 1939, interrupted the activity of developing prosperous MMO. This station was taken by the German Air Force (Luftwaffe) and 5 years have used it for their military purposes. At the end of the war meteorological research equipment was destroyed. June 1, 1945 the “Kasprowy Wierch” MMO resumed operations.

Key words: Mountain Observatories, Meteorology, Climatology, Kasprowy Wierch (Kasprowy Peak)

Sławomir Maj

hmaj@tlen.pl

Polskie Towarzystwo Geofizyczne / Instytut Geofizyki PAN